

Grasland op zinkhoudende bodem behorend tot de *Violetalia calaminariae* (H6130)

Verkorte naam: Zinkweiden

1. Status

Prioritair op Bijlage I Habitatrichtlijn (inwerkingtreding 1994).

2. Kenschets

Beschrijving: Het habitatype omvat begroeiingen op tamelijk zure bodems die rijk zijn aan zware metalen. Elders in Europa betreft het vooral van zink en lood vergeven plekken als ertsmijnen, afvalbergen en andere stortplaatsen. In ons land is het habitatype gebonden aan beekoevers die af en toe overstroomd worden door zinkhoudend water en waar de zinkconcentraties in de bodem voldoende hoog zijn. De begroeiingen zijn betrekkelijk soortenarme graslanden met een min of meer gesloten vegetatie. Deze zinkweiden herbergen diverse plantensoorten die zijn aangepast aan de uitzonderlijke standplaatsomstandigheden.

De begroeiingen behoren tot één verbond (het *Plantagini-Festucion*). Het is niet nodig binnen het habitatype subtypen te onderscheiden.

Vegetatietypen:

Goed: Begroeiingen die tot de subassociatie *violetosum calaminariae* van het *Festuco-Thymetum serpylli* worden gerekend.

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Represen-tativiteit	Voor-waarde
6130	14BB01C	<i>Festuco-Thymetum violetosum calaminariae</i>	G	3
6130	14BB01C	<i>Festuco-Thymetum violetosum calaminariae</i>	G	3

Relatief belang in Europa: groot

In onze buurlanden vinden zinkplanten in de directe omgeving van de ertsmijnen op de storthopen van de ertswinning optimale omstandigheden. In vergelijking met sommige terreinen in naburig België en Duitsland, neemt de zinkflora in Nederland slechts een marginale plaats in. De Nederlandse begroeiingen zijn Europees gezien dan ook niet van speciale betekenis door omvang of ligging. Daar staat tegenover dat sommige van de kenmerkende soorten, waaronder het zinkviooltje, een dermate klein areaal en een dusdanig gering aantal vindplaatsen bezitten, dat elk verlies een aderlating betekent.

3. Kwaliteit

Kenmerken van een goede structuur en functie:

- Incidenteel overstrooming met water dat zink bevat;
- Bodem met sporen van zware metalen;
- Beheer door begrazing en/of hooien.

4. Bijdrage van gebieden

Verspreiding binnen Nederland: Het voorkomen van graslanden op zinkhoudende bodems is in ons land beperkt tot een klein gebied in het Boven-Geuldal in Zuid-Limburg. Ter hoogte van Gulpen ligt de noordelijke areaalgrens³⁵. De Gulpen en andere zijbeken voeren op natuurlijke wijze

³⁵ In het bijschrift van de foto op pagina 71 van het boek 'Habitattypen' (Janssen & Schaminée 2003) staat abusievelijk vermeld dat de afgebeelde zinkviooltjes vroeger stroomafwaarts tot Meerssen voorkwamen. In de

kalk aan dat stroomafwaarts onder Gulpen in de Geul terecht komt. Stroomafwaarts onder Gulpen zijn de zinkconcentraties in water en bodem laag omdat het zink daar neerslaat en wordt gebonden in vaste, voor planten niet beschikbare vorm.

Verspreidingskaart zinkweiden

Huidig voorkomen en Natura 2000: Het type komt alleen voor in het Natura 2000 gebied Geuldal. De totale oppervlakte aan goed ontwikkelde zinkgrasland beslaat hooguit een halve hectare. De desbetreffende perceeltjes bevinden zich in het Boven-Geuldal vlakbij de Belgische grens nabij Cottessen.

Verder stroomafwaarts langs de Geul, noordwaarts tot Gulpen, komt in versnipperde stukjes ongeveer eenzelfde hoeveelheid voor van geringere kwaliteit. Meer dan 95% van de totale oppervlakte ligt in Natura 2000 gebieden.

H6130 zinkweiden: relatieve bijdrage van Natura 2000 gebieden

Natura 2000 gebied	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Geuldal	++	++	(1) geringe oppervlakte, maar enige gebied in Nederland (2) uitbreiding oppervlakte en van matige naar goede kwaliteit

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends: In de afgelopen decennia is het habitatype zowel in oppervlakte als in kwaliteit achteruitgegaan. Vermoedelijk zijn de graslanden met zinkplanten langs de Geul nog tot halverwege de vorige eeuw redelijk intact gebleven. Beschrijvingen uit de jaren dertig en veertig vermelden dat de Geulweiden in mei op sommige plekken geel zien van de zinkviooltjes. Vroeger kwam de zinkflora stroomafwaarts voor tot Partij-Wittem, maar tegenwoordig wordt de noordgrens bij Mechelen bereikt. Goed ontwikkelde zinkweiden komen alleen nog maar op enkele plekken voor langs de Geul vlakbij de Belgische grens. Ten dele is dit toe te schrijven aan het feit dat er geen vers zinkhoudend sediment meer wordt afgezet. Vermesting met meststoffen uit de agrarische omgeving speelt echter onmiskenbaar ook een rol. Ten slotte heeft de laatste omvangrijke groeiplaats van zinkplanten te lijden onder afkalving. Het gaat om een terrein op de bovenrand van een buitenbocht van de Geul.

omgeving van Meerssen is ooit het zinkviooltje waargenomen, maar dit betreft niet meer dan een toevallige, incidentele vondst.

Recente ontwikkelingen: In de periode 1994-2004 is nog steeds sprake van een verdere achteruitgang in oppervlakte en kwaliteit van de zinkvegetatie in ons land.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: matig ongunstig

Het verspreidingsbeeld is in groter geografisch verband stabiel te noemen, maar krimpt wel steeds verder in.

Beoordelingsaspect oppervlakte: zeer ongunstig

Er is de laatste decennia een voortdurende en gestage achteruitgang in oppervlakte van het habitatype.

Beoordelingsaspect kwaliteit: zeer ongunstig

1. Typische soorten: Er is sprake van een voortdurende achteruitgang in typische soorten.

2. Structuur en functie: Voor het duurzaam behoud van het type zijn de ecologische condities op de standplaatsen momenteel vermoedelijk onvoldoende.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: zeer ongunstig

Het is slechts ten dele bekend welke maatregelen nodig zijn om het voortbestaan van de zinkplanten in het Geuldal op termijn te waarborgen. In ieder geval moet verdere toevoer van meststoffen uit belendende percelen een halt worden toegeroepen. De nadelige effecten hiervan zijn door aanvullend beheer (maaien en afvoeren van de vegetatie) te compenseren. Gericht hydrologisch en morfologisch onderzoek is nodig om te bepalen of de huidige rivierdynamiek toereikend is voor de toevoer van zware metalen. Wellicht ligt de beek inmiddels te diep ingesneden in het landschap. Ecologisch onderzoek naar de zinkplanten is gewenst om beter inzicht te verkrijgen in zaadverspreiding en zaadoverleving in de bodem.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een gunstige staat van instandhouding moet worden gestreefd naar een vergroting van de oppervlakte tot minimaal 5 hectaren. Daarbij dien nader onderzoek uit te wijzen op welke manier duurzaam kan worden voldaan aan de ecologische randvoorwaarden.

Oordeel: zeer ongunstig

Aspect	1994	2004
Verspreiding	matig ongunstig	matig ongunstig
Oppervlakte	matig ongunstig	zeer ongunstig
Kwaliteit	matig ongunstig	zeer ongunstig
Toekomst	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Beoordeling Svl	zeer ongunstig	zeer ongunstig

6. Bronnen

- Van de Riet, B.P., Lucassen, E.C.H.E.T., Bobbink, R., Willems, J.H & Roelofs, J.G.M., 2005. Preadvies zinkflora. Ministerie van LNV, Directie Kennis, Ede.
- Willems, J.H., 2004. Hoe is het eigenlijk met onze zinkflora gesteld? Natuurhistorisch Maandblad 93 (2): 21-25.